

Kirkkonummen kunnan
lisäopetuksen
opetussuunnitelma
2016

Käsissäsi on Kirkkonummen kunnan lisäopetuksen opetussuunnitelma. **Lihavoituna** tekstinä luettavat osat ovat Opetushallituksen valtakunnallisten lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) tekstiä. Lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteet ovat luettavissa myös opetushallituksen internetsivuilla. Erityisesti Kirkkonummea koskevat tekstit ovat tavallisena tekstinä.

Sisällys

1 LISÄOPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT

1.1. Lisäopetuksen järjestäminen ja tehtävä3

1.2 Opetuksen arvoperusta4

1.3 Oppimiskäsitys4

2 LISÄOPETUKSEN TAVOITTEET JA KESKEINEN SISÄLTÖ5

2.1 Lisäopetuksen tavoitteet5

2.2 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen6

2.3 Lisäopetuksen keskeinen sisältö7

3 LISÄOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI9

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen9

3.2 Oppimisympäristöt ja työtavat10

LUKU 4 LISÄOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN11

4.1 Opiskelijan opintojen suunnittelu11

4.2 Opiskelijoiden osallisuus12

4.3 Yhteistyö12

4.4. Kasvatuskeskustelu ja kurinpidollisten keinojen käyttö12

5 OPISKELIJAN OPINTOJEN JA HYVINVOINNIN TUKEMINEN15

5.1 Opinto-ohjaus15

5.2 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki15

5.3 Opiskeluhoolto17

5.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä17

6 OPPIMISEN ARVIOINTI JA PALAUTE SEKÄ TODISTUKSET LISÄOPETUKSESTA19

6.1 Oppimista tukeva arviointikulttuuri19

6.2 Osaamisen ja opintosuoritusten arviointi20

6.3 Lisäopetuksessa käytettävät todistukset20

1 LISÄOPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT

1. Lisäopetuksen järjestäminen ja tehtävä

Perusopetuksen oppimäärän suorittaneille nuorille voidaan järjestää perusopetuslain mukaista lisäopetusta. Lisäopetus voidaan toteuttaa myös opetuksen järjestäjien yhteistyönä.

Lisäopetukseen voidaan ottaa opiskelijaksi nuori, joka on saanut perusopetuksen päättötodistuksen samana tai edellisenä vuonna. Muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä opiskelijaksi ottamisesta päättää opetuksen järjestäjä. Näissä opetussuunnitelman perusteissa perusopetuslain tarkoittamasta oppilaasta käytetään käsitettä opiskelija.

Lisäopetus kestää yhden lukuvuoden ja sen laajuus on vähintään 1100 tuntia. Tämä merkitsee sitä, että lisäopetuksen opiskelijalla on oikeus saada lukuvuoden aikana opetusta ja ohjausta vähintään 1100 tuntia. Lisäopetuksen järjestäjä päättää opetuksen järjestämistavasta. Lisäopetusta voidaan toteuttaa perusopetusta antavan koulun tai muun oppilaitoksen yhteydessä yksilöllisesti tai erillisessä lisäopetusryhmässä. Lisäopetukseen voi sisältyä myös työelämässä, järjestöissä ja muissa oppimisympäristöissä tapahtuvaa ohjattua opiskelua. Opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin perusopetuslaissa säädetään (katso Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet).

Lisäopetus jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Lisäopetuksessa tuetaan opiskelijoiden kehitystä, oppimista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Yhteistyö huoltajien kanssa on tärkeää. Se tukee sekä opetuksen että opiskelijoiden opintojen onnistumista (katso Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 3.1 Perusopetuksen tehtävä).

Perusasteen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheessa on useita koulutusvaihtoehtoja. Lisäopetuksen erityisenä tehtävänä on tarjota opiskelijoille mahdollisuus parantaa edellytyksiään jatko-opintoihin ja tukea opiskelijoiden kiinnittymistä ajatukseen opintojen jatkamisesta. Tämä edellyttää opiskelijoiden erilaisten lähtökohtien huomioonottamista opetuksen järjestämisessä ja toteuttamisessa. Opiskelijoiden kannalta mahdollisimman hyödyllisten opintopolkujen sekä tukitoimien suunnittelu ja monipuolisten oppimisympäristöjen tarjoaminen yhteistyössä perusopetuksen ja muiden oppilaitosten sekä työelämän kanssa edistää lisäopetuksen tehtävässä onnistumista. Ohjauksella ja opiskeluhuollolla on lisäopetuksessa keskeinen asema.

Lisäopetus palvelee koulutusratkaisuna erityisesti niitä perusopetuksen päättäneitä nuoria, joilla on tarvetta vahvistaa opinnoissa tarvittavia tietoja, taitoja ja opiskelumotivaatiota tai jotka tarvitsevat lisää aikaa tulevaisuutensa suunnitteluun. Lisäopetuksen tehtävänä on myös tukea opiskelijoiden elämänhallintaa ja siten vahvistaa edellytyksiä itsestä huolehtimiseen, muutosten kohtaamiseen ja valintojen tekemiseen.

Lisäopetuksessa voi korottaa perusopetuksen päättötodistuksen arvosanoja, suorittaa ennalta lukio-opintoja, ammatillisen koulutuksen opintoja ja muita opintoja sekä tutustua työelämään ja eri koulutusvaihtoehtoihin.

Kirkkonummella lisäopetus järjestetään omassa opetusryhmässään, jossa opiskellaan peruskoulun pakollisia oppiaineita 9.lk tuntijakoa noudatellen. Jokainen opiskelija tekee henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman. Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa nuori kirjaa lähtökohtansa lisäopetukseen, omat tavoitteet lisäluokalla opiskeluun ja miten hän aikoo saavuttaa tavoitteensa. Suunnitelman laatimisessa auttavat lisäopetuksen opettaja ja opinto-ohjaaja.

Kirkkonummen lisäopetus painottaa erityisesti edellytyksiä jatko-opintoja ajatellen. Päätehtävä Kirkkonummen lisäluokalla on vahvistaa nuoren opinnoissa tarvittavia tietoja, taitoja ja opiskelumotivaatiota sekä antaa lisää aikaa oman tulevaisuutensa suunnitteluun. Lisäopetuksen tavoitteena on Kirkkonummella tukea opiskelijoiden elämänhallintaa ja siten vahvistaa edellytyksiä itsestä huolehtimiseen, muutosten kohtaamiseen ja valintojen tekemiseen.

Yksilöllisten suunnitelmien perusteella on mahdollista harkita kokeilujaksoja joko lukio- tai ammatillisten opintojen puolella. Työelämään tutustumista voidaan järjestää, mikäli se palvelee opiskelijan jatko-opintosuunnitelmia yhteisesti sovitulla tavalla.

1.2 Opetuksen arvoperusta

Lisäopetuksen järjestämistä ja toteuttamista ohjaa sama arvoperusta kuin perusopetusta (katso Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 2.2 Perusopetuksen arvoperusta). Arvoperusta muodostuu neljästä peruseriaatteesta, jotka ovat:

- Opiskelijan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen
- Ihmisyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia
- Kulttuurinen moninaisuus rikkautena
- Kestävän elämäntavan välttämättömyys

Lisäopetuksessa erityisen tärkeitä on välittävä ja arvostava vuorovaikutus sekä jokaisen opiskelijan kohtaaminen yksilönä. Aidon osallistumisen kautta opiskelijat voivat kasvaa ottamaan enenevässä määrin vastuuta opinnoistaan, päätöksistään ja elämästään sekä harjaantua demokraattiseen toimintaan. Lisäopetusvuosi antaa aikaa tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen vahvistamiseen sekä terveellisten elämäntapojen omaksumiseen. Se edistää yhteiskuntaan kiinnittymistä ja ohjaa elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä vastuullisuuteen. Lisäopetus tukee opiskelijoita arvojen ymmärtämisessä ja oman arvoperustan muodostamisessa.

Lisäopetusta koskee se, mitä Kirkkonummen perusopetuksen opetussuunnitelmassa on aiheesta säädetty.

1.3 Oppimiskäsitys

Lisäopetuksen järjestämistä ja toteuttamista ohjaa sama oppimiskäsitys kuin perusopetusta, (katso Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 2.3 Oppimiskäsitys).

Lisäopetuksessa opiskelumotivaation ja oppimaan oppimisen taitojen merkitys korostuu. Erityisen tärkeitä on ohjata opiskelijoita tiedostamaan omat tapansa oppia sekä luoda edellytyksiä oppimisen ilon löytämiseen kokemusten, elämysten ja oman oivaltamisen kautta. Kannustava palaute ja ohjaus lujittavat opiskelijoiden itsetuntoa ja realistista minäkuvaa sekä vahvistavat luottamusta omiin kykyihin, mahdollisuuksiin ja tulevaisuuteen.

Lisäopetuksessa opiskelijoita ohjataan omaksumaan elinikäistä oppimista edistäviä toimintatapoja. Opetuksessa kiinnitetään huomiota työskentely- ja ajattelutaitojen sekä oppimisstrategioiden harjaannuttamiseen. Opiskelijoiden kanssa pohditaan, mikä on opiskelun merkitys omalle tulevaisuudelle ja ohjataan heitä arvioimaan omaa toimintaansa. Opiskelijoita innostetaan miettimään tulevaisuuden tavoitteitaan ja vahvistetaan heidän suuntautumistaan jatko-opintoihin.

Opetuksen arvoperusta ja oppimiskäsitys ovat lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja Kirkkonummen perusopetuksen opetussuunnitelman mukaiset.

2 LISÄOPETUKSEN TAVOITTEET JA KESKEINEN SISÄLTÖ

2.1 Lisäopetuksen tavoitteet

Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään perusopetuslaissa sekä tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa. Nämä tavoitteet ohjaavat myös lisäopetusta. Asetuksessa ei ole määritelty lisäopetukselle omaa tuntijakoa.¹

Lisäopetuksessa noudatetaan valtioneuvoston asetuksessa määriteltyjä yleisiä tavoitteita ja lisäopetukselle säädettyä erityistä tavoitetta. Valtioneuvoston asetuksessa mainitut oppiainerajat ylittävän osaamisen tavoitteet ovat erityisen tärkeitä lisäopetuksessa.

Tavoitteet vaikuttavat opetussuunnitelman perusteiden kaikkiin osa-alueisiin. Ne ohjaavat myös paikallisen opetussuunnitelman laadintaa ja koulutyötä.

Kun seuraavassa tarkastellaan valtioneuvoston asetuksen sisältöä, käytetään asetuksen mukaista ilmaisua oppilas. Muutoin lisäopetuksessa käytetään ilmaisua opiskelija.

Kirkkonummella lisäopetuksen oppilaille tarjotaan mahdollisuus opiskella ja korottaa peruskoulussa opiskeltuja aineita lukuaineita painottaen. Pääpiirteissään noudatetaan 9.lk tuntijakoa lukuaineiden osalta, kuitenkin siten, että oppilailla on mahdollisuus korottaa myös ennen 9.lk päätyneiden reaaliaineiden arvosanoja. Tämän lisäksi lisäopetuksen oppilaat voivat saada opetusta muissakin aineissa kuten esimerkiksi liikunnassa ja kotitaloudessa.

Kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen

Kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen Valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä korostetaan koulun kasvat- ja opetustehtävää. Keskeisenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksen ja kasvatuksen tulee myös tukea kasvua tasapainoisiksi ja terveen itsetunnon omaaviksi ihmisiksi. Asetuksen mukaan opetus edistää kulttuurien sekä aatteellisten, maailmankatsomuksellisten ja uskonnollisten, kuten kristillisten, perinteiden sekä länsimaisen humanismin perinteen tuntemista ja ymmärtämistä. Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Sivistykseen nähdään kuuluvaksi myös yhteistyö ja vastuullisuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, kasvu hyviin tapoihin sekä kestävän kehityksen edistäminen.

Lisäopetuksen oppilaat toimivat osana muuta koulu yhteisöä. He toimivat oppilaitoksen arvoperustan puitteissa ja osallistuvat oppilaitoksen yhteisiin tapahtumiin tasavertaisina oppilaitoksen muiden oppilaiden rinnalla.

Yhteistyötaitoja ja kasvua vastuullisuuteen, hyviin tapoihin sekä kestävän kehityksen edistämiseen tuetaan ryhmässä luomalla hyvää ryhmäkulttuuria ja vahvistamalla oppilaiden opiskelu- ja yhteistyötaitoja. Opetuksessa kiinnitetään huomiota opiskelutaitoihin ja -tapoihin ja ohjataan opiskelijoita hyödyntämään ja tunnistamaan omia vahvuuksiaan oppijoina sekä pyritään harjaannuttamaan opiskelutaitoja monipuolisesti.

Luokkamuotoinen opetus tukee yhteistyötaitojen kehittymistä.

Tarpeelliset tiedot ja taidot

Asetuksen 3 §:n mukaan opetuksen keskeisenä tavoitteena on luoda perusta oppilaan laajan yleissivistyksen muodostumiselle sekä maailmankuvan avartumiselle. Tähän tarvitaan sekä eri tiedonalojen tietoja ja taitoja, että tiedonaloja läpileikkaavaa ja yhdistävää osaamista. Taitojen merkitys korostuu. Opetettavan tiedonalat tulee perustua tieteelliseen tietoon. Pykälässä säädetään myös muulla

kuin äidinkielellä annettavan opetuksen sekä erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvan opetuksen järjestämisestä ja tavoitteista.

Luokkamuotoisena toteutettava opetus antaa hyvät mahdollisuudet ilmiöpohjaisten oppimiskokonaisuuksien järjestämiseen. Kiinteä opetusryhmä tekee laajojen kokonaisuuksien käsittelemisen oppiainerajat ylittäen helpoksi, koska oppilasryhmät eivät vaihdu oppiaineesta toiseen siirryttäessä. Saman opettajan opettaessa useampia aineita on helpompaa luoda yhtenäisiä, eheitä oppimiskokonaisuuksia oppiainerajat ylittäen.

Sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistäminen

Asetuksen 4 § sisältää tavoitteita ja periaatteita, joiden mukaisesti opetus ja kasvatustieteet sekä oppilashuolto tulee järjestää. Kaiken toiminnan tulee vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä parantaa oppimaan oppimisen taitoja ja edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen. Asetuksessa korostuu vuorovaikutteisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä koulun ulkopuolella tapahtuva oppiminen opetustyön resurssina. Samoin korostuu kasvua ja oppimista edistävän toimintakulttuurin sekä toimivan oppilashuollon merkitys.

Lisäopetuksen erityinen tavoite

Asetuksen 5 §:ssä säädetään, että lisäopetuksen erityisenä tavoitteena on kehittää nuoren valmiuksia uranvalintaan, parantaa edellytyksiä jatko-opintoihin sekä edistää elämänhallintataitoja. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi lisäopetuksessa on tärkeitä vahvistaa opiskelijoiden itsetuntemusta ja itsetuntoa, yhdessä työskentelyn ja vuorovaikutuksen taitoja sekä oppimaan oppimisen taitoja.

Säännöllinen päivärutiini ja ruoka-ajat tukevat elämänhallintaa. Koulupäivän rakenne lounastaukoineen tukee tätä. Oppilaat saavat lisäopetusvuoden aikana oppilaanohjausta ammatinvalintakysymyksissä sekä heillä on mahdollisuuksia osallistua mm. eri ammatillisten oppilaitosten avointen ovien päiviin. On myös mahdollista järjestää työelämään tutustumisjakso, jos se oppilaiden kannalta on heidän tavoitteitaan tukevaa. Oppimaan oppimisen taidot kulkevat sivujuonteena kaikissa oppiaineissa.

2.2 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen

Valtioneuvoston asetuksessa säädetyt tavoitteet ohjaavat tarkastelemaan opetusta kokonaisuutena, joka rakentaa tässä ajassa tarvittavaa yleissivistystä. Tiedonalakohtaisen osaamisen lisäksi tavoitellaan oppiainerajat ylittävää osaamista. Tähän pohjautuen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään tavoitteet ja sisällöt yhteisille oppiaineille sekä tavoitteet oppiaineita yhdistäville laaja-alaisille osaamisalueille ja monialaisille oppimiskokonaisuuksille (katso Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen sekä luku 4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet).

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen lisääntyneen tarpeen nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonrajat ylittävää osaamista. Pelkkä tiedon omaksuminen ei riitä.

Perusopetukselle määritellyt laaja-alaisen osaamisen seitsemän aluetta ovat

- ajattelu ja oppimaan oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- työelämätaidot ja yrittäjyys
- osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen.

Osaamisalueilla on useita liittymäkohtia toisiinsa. Niiden yhteisenä tavoitteena on tukea ihmisenä kasvamista sekä edistää demokraattisen yhteiskunnan rakentavan jäsenyyden ja kestävä elämäntavan

edellyttämää osaamista. Opiskelijoita rohkaistaan tunnistamaan oma erityislaatunsa, omat vahvuutensa ja kehittymismahdollisuutensa sekä arvostamaan itseään.

Lisäopetuksessa laaja-alaisen osaamisen kehittäminen on erityisen tärkeää. Laaja-alaiseen osaamiseen sisältyvät tiedot ja taidot vahvistavat edellytyksiä jatko-opintoihin ja työelämään. Samalla ne antavat välineitä oman elämän hallintaan sekä rakentavaan vuorovaikutukseen. Osaamisen kehittymiseen vaikuttaa omaksuttavia tietosisältöjä enemmän se, miten työskennellään ja miten oppijan ja ympäristön vuorovaikutus toimii. Opiskelijoille annettava palaute sekä oppimisen ohjaus ja tuki vaikuttavat etenkin asenteisiin, motivaatioon ja tahtoon toimia. Lisäopetuksessa tulee huolehtia opiskelijoiden mahdollisuudesta vahvistaa osaamistaan tässä määritellyillä seitsemällä laaja-alaisella osaamisalueella.

Kirkkonummella lisäopetuksessa pyritään vahvistamaan oppiainerajat ylittävää osaamista ja kehittämään oppilaiden ajattelun ja päättelyn taitoja. Oppilaiden kykyä itsereflektioon ja itsetuntemusta pyritään vahvistamaan ja lisäämään lisäopetusvuoden aikana. Opetussuunnitelman perusteissa korostuu lisäopetuksessa laaja-alaisen osaamisen kehittyminen sekä elämähallintataitojen ja rakentavan vuorovaikutuksen oppiminen. Osaamisen kehittymistä turvallisessa ilmapiirissä tukee luokamuotoinen opetus. Pysyvyys tukee oppilasta saavuttamaan näitä tavoitteita. Luokamuotoisena toteutettava opetus mahdollistaa myös, että jokaisen tarpeita voidaan huomioida yksilöllisesti. Opetuksen perustana oppiaineita ajatellen toimii Kirkkonummen perusopetuksen opetussuunnitelma. Lisäopetuksessa noudatetaan tätä tuntiresurssien puitteissa sekä sitoudutaan valtakunnallisiin lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

2.3 Lisäopetuksen keskeinen sisältö

Lisäopetusta varten ei ole valtakunnallista tuntijakoa, joka määritteli, mitä oppiaineita lisäopetuksessa tulee opettaa ja miten opetustunnit jaetaan näiden oppiaineiden kesken. Lisäopetukseen ei myöskään erikseen määritellä valtakunnallista oppimäärää eli opetettavien oppiaineiden tai muun opetuksen tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä. Opetuksen lähtökohtana ovat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt ja paikallisessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa tarkennetut laaja-alaisen osaamisen tavoitteet sekä eri oppiaineiden tavoitteet ja sisällöt. Kunkin opiskelijan osalta toteutuva sisältö täsmennetään henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa (katso myös alaluku 4.1 Opiskelijan opintojen suunnittelu).

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma laaditaan lukuvuoden alkupuolella siten, että oppilas itse on keskeisessä roolissa sen laadinnassa. Luokamuotoinen opetus rajaa valinnaisuutta, mutta oppilaan on tärkeää miettiä omat tavoitteensa huolella.

Lisäopetuksen sisällön tulee tukea lisäopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Opetuksen suunnittelussa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, miten sisällöt ja niiden toteuttamistavat lisäävät opiskelijoiden valmiuksia uranvalintaan, parantavat edellytyksiä jatko-opintoihin ja edistävät elämähallintataitoja.

Oppilaanohjauksen yhtenä tavoitteena on, että oppilaalla olisi realistinen kuva tulevaisuuden mahdollisuuksistaan jatko-opintoja ajatellen. Oppilasta autetaan selvittämään, mitkä oppiaineet ovat hänen jatko-opintotoiveitaan silmällä pitäen tärkeitä ja millaisilla arvosanoilla hänen opintotoiveensa voisivat toteutua.

Lisäopetus tulee paikallisesti suunnitella ja toteuttaa siten, että opiskelijoilla on halutessaan mahdollisuus korottaa kaikkien perusopetuksen yhteisten oppiaineiden arvosanoja. Tämä edellyttää, että perusopetuksen yhteisten oppiaineiden opetuksessa noudatetaan näille oppiaineille perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä ja paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennettuja oppimääriä. Opiskelijoille voidaan tarjota mahdollisuus korottaa myös perusopetuksen valinnaisten oppiaineiden arvosanoja.

Lisäopetuksen oppilaille taataan 1100 tuntia opetusta vuodessa, mikä viikkotunneiksi jaettuna tarkoittaa keskimäärin 28 tuntia viikossa, jos tunnit jakautuvat tasaisesti koko lukuvuodelle. Tuntiresurssien puitteissa ei välttämättä ole mahdollista järjestää luokkamuotoista opetusta jokaisessa peruskoulun aikana opetetussa aineessa koko opetusryhmälle. Oppilaalle voidaan kuitenkin tarpeen vaatiessa räätälöidä joustavia ratkaisuja, jos jonkin aineen korottaminen juuri hänen kohdallaan on erityisen tärkeää jatko-opintopolkua ajatellen.

Opiskelijoiden ei ole välttämätöntä opiskella kaikkia perusopetuksen yhteisiä oppiaineita, vaan he voivat tarvittaessa keskittyä omien opiskelutarpeiden ja jatko-opintojen kannalta keskeisiin oppiaineisiin sekä muihin opintoihin. Lisäopetuksen suunnittelussa huolehditaan siitä, että kullakin opiskelijalla on mahdollisuus opiskella jatko-opintojensa kannalta tarpeellisia oppiaineita.

Lisäopetuksessa opiskelijan opintoihin sisältyy aina opinto-ohjausta. Opintoihin voi sisältyä

- perusopetuksen oppimäärään kuuluvia kaikille yhteisiä oppiaineita
- perusopetuksen tehtävän mukaisia, oppilaalle valinnaisia oppiaineita
- monialaisia oppimiskokonaisuuksia ja niihin liittyviä projektitehtäviä
- opintokäyntejä
- lukio- ja ammatillisia opintoja sekä niihin valmistavia opintoja
- työelämässä suoritettavia ohjattuja opintoja ja työelämään tutustumista.

Kirkkonummella lisäopetus on sijoitettu peruskoulun yhteyteen ja lisäopetuksen tuntijako noudattelee pääpiirteissään 9.lk tuntijakoa. Tämän lisäksi huolehditaan siitä, että oppilailla on mahdollisuus korottaa myös jo ennen 9. luokkaa päätyneiden oppiaineiden arvosanoja. Oppilaat osallistuvat opetukseen lukujärjestyksen mukaan. Kirkkonummella huolehditaan erityisesti siitä, että oppilaat tuntevat ja tietävät lähialueensa oppilaitosten koulutustarjontaa. Työelämään tutustumisjaksot ja opintovierailut eri oppilaitoksissa ja yritysissä ovat mahdollisia.

3 LISÄOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen

Lisäopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat samat periaatteet kuin perusopetuksessa. Periaatteet ovat

- oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä
- hyvinvointi ja turvallinen arki
- vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely
- kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus
- osallistuminen ja demokraattinen toiminta
- yhdenvertaisuus ja tasa-arvo
- vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen

(katso Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet).

Lisäopetuksessa toimitaan oppivan yhteisön periaatteiden mukaisesti, jolloin dialogi, yhteisöllisyys, yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset ovat tärkeitä. Toiminta on johdonmukaisesti tavoitteisiin pyrkivää ja johtaminen kohdistuu oppimisen edellytyksistä huolehtimiseen Vuorovaikutusta ja monipuolista työskentelyä käytetään suunnitelmallisesti oppimisen edistämiseen. Kulttuurinen moninaisuus ja erilaiset kielelliset lähtökohdat otetaan huomioon ja edistetään yhteisön kielitietoisuutta. Lisäopetuksessa luodaan edellytyksiä demokraattisen toiminnan harjoittelulle ja mallinnetaan ympäristövastuullista ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuvaa toimintaa.

Lisäopetuksen toimintakulttuurissa erityisen tärkeää on opiskelijoiden myönteistä ja realistista minäkuvaa vahvistava vuorovaikutus ja yhteistyö, ongelmien rakentava käsittely sekä huomion suuntaaminen

myönteisiin ratkaisuihin. Toiminnan ja ilmapiirin kehittämällä huolehditaan, että jokainen opiskelija voi kokea kuuluvansa yhteisöön, olevansa siinä tervetullut ja arvostettu ja voivansa toimia sen aktiivisena jäsenenä.

Ryhmässä toimittaessa harjaannutaan toisten huomioon ottamiseen sekä omien vahvuuksien hyödyntämiseen ja vertaistuen antamiseen. Toiminnan selkeys, rauhallisuus, suunnitelmallisuus ja säännönmukaisuus tukevat elämönhallintataitoja. Samalla tarvitaan opiskelijoiden tarpeet huomioonottavaa joustavuutta ja toiminnan monipuolisuutta. Toiminnassa tulee olla käytänteitä ja rakenteita yhteisöllisyyden kehittämiseen ja opiskelijoiden aktiivisen roolin vahvistamiseen. Käytännön osallistuminen ja vaikuttamisen kokemukset luovat edellytyksiä yhteiseen vastuunottoon kasvamiselle ja osallisuudelle.

Kirkkonummella lisäopetuksen oppilaat toimivat oman oppilaitoksensa puitteissa ja näiltä osin noudatetaan mitä kunnan perusopetuksen opetussuunnitelmassa on säädetty ja mitä oppilaitoksen lukuvuosisuunnitelmaan on kirjattu.

Luokkamuotoisessa opetuksessa opettajalla on paremmin mahdollisuuksia huomioida jokainen opiskelija yksilönä. Myönteisen ilmapiirin syntymiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Oppilaiden rooli tässä on aktiivinen. Kiinteä opetusryhmä, jossa oppilailla on mahdollisuus tutustua toisiinsa kunnolla, tukee taustoiltaan erilaisten oppilaiden hitsautumista yhdeksi ryhmäksi, jossa kaikilla on tilaa olla omanlaisiaan yksilöitä. Tavoitteena on, että kaikki opiskelijat hyväksytään ryhmässä vahvuuksineen ja heikkouksineen sellaisina kuin he ovat. Kirkkonummella lisäopetuksessa arvostetaan oppilaan omien vahvuuksien löytämistä ja kehittämistä sekä tähdätään vastuulliseen opiskeluun ja käytökseen sekä hyvien vuorovaikutustaitojen hallintaan.

3.2 Oppimisympäristöt ja työtavat

Oppimisympäristöjen ja työtapojen kehittämistä ohjaavat samat tavoitteet kuin perusopetuksessakin (katso Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Oppimisympäristöt ja työtavat). Lisäopetuksessa huolehditaan erityisesti siitä, että oppimisympäristöt ja työtavat ovat opiskelijoiden näkökulmasta kiinnostavia ja kannustavia, ja että ne monipuolisuudellaan vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opiskelijoiden mahdolliset tuen tarpeet otetaan huomioon oppimisympäristöjen suunnittelussa ja työtapojen valinnassa.

Lisäopetuksen oppimisympäristöjen tärkeänä osana ovat ne työelämäympäristöt, joissa opiskelijat tutustuvat työelämään tai suorittavat työpaikalla tapahtuvia opintoja. Eri oppimisympäristöjä hyödynnetään kunkin opiskelijan opiskelusuunnitelmassa kuvatulla tavalla. Opiskelijoiden turvallisuudesta sekä opintojen seuraamisesta ja ohjaamisesta samoin kuin palautteen antamisesta ja tuesta huolehditaan kaikissa opiskeluun liittyvissä ympäristöissä.

Työtapoja valittaessa lähtökohtina ovat opiskelijoiden edellytykset ja tarpeet, lisäopetukselle asetetut tavoitteet sekä opiskelijoiden opiskelusuunnitelmissa määritellyt henkilökohtaiset tavoitteet. Työtapojen valinnalla ja työskentelyn käytännönläheisyydellä voidaan luoda edellytyksiä myönteisiin oppimiskokemuksiin ja vahvistaa opiskelumotivaatiota. Huomiota kiinnitetään opiskelijoiden tietoihin ja taitoihin mahdollisesti jääneisiin puutteisiin aiemmilta opiskeluvuosilta ja etsitään yhdessä tapoja tieto- ja taitopohjan vahvistamiseen.

Oppimaan oppimisen kannalta on tärkeää, että opiskelijoita ohjataan asettamaan työlleen tavoitteita sekä suunnittelemaan ja arvioimaan opiskeluaan ja että he ovat mukana myös työtapojen suunnittelussa. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään tukemaan erityisesti opiskelijoiden vuorovaikutus- ja työskentelytaitoja sekä tiedonhankinnan, muokkaamisen ja tuottamisen taitoja. Opiskelijoita kannustetaan omaan ilmaisuun ja luovaan tuottamiseen.

Kirkkonummella lisäopetuksen arki perustuu säännölliseen arkirytmiin oppitunteineen ja ruokailuineen. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia työskentelytapoja, joita voivat olla esim. ryhmä- ja parityöt, yksilötyöskentely, opettajajohtoiset työtavat ja projektityöt. Myös tietotekniikkaa hyödynnetään opetuksessa mahdollisuuksien mukaan. Oppilaan opiskelutaitojen vahvistaminen on

keskeisessä asemassa. Lisäopetusvuoden aikana oppilasta ohjataan kiinnittämään huomiota luku- ja opiskelutapoihinsa ja selvittämään, millaiset keinot itsellä toimivat. Erilaiset opiskelun työtavat ja niiden tietoinen tarkasteleminen auttavat tässä. Oppilaan omaan vastuunkantoon ja tavoitteelliseen työskentelyyn kannustetaan ja tuetaan niin isoissa kuin pienissäkin asioissa. Arjessa tämä näkyy mm. monipuolisina opiskelutapoina ja oppilaan keskeisessä roolissa oman opiskelusuunnitelman tekemisessä.

4 LISÄOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Opiskelijan opintojen suunnittelu

Lisäopetuksen tavoitteet edellyttävät opiskelijoiden yksilöllistä ohjaamista. Koska lisäopetusta varten ei ole valtakunnallista oppimäärää, jokaiselle lisäopetuksen opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen suunnitelma, jota kutsutaan opiskelusuunnitelmaksi. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että suunnitelman laadinnan vastuuhenkilö on nimetty. Opiskelusuunnitelma laaditaan yhteistyössä opiskelijan kanssa ja opiskelijan omaa vastuunottoa tuetaan. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa myös huoltajan kanssa. Suunnitelma ohjaa kunkin opiskelijan opintojen rakentumista ja etenemistä ja vahvistaa myös opiskelijan omaa suunnitelmallisuutta opiskelussa.

Suunnitteluun paneudutaan heti lisäopetusvuoden alussa. Opiskelusuunnitelman toteutumista seurataan koko lisäopetuksen ajan. Opiskelusuunnitelmaa voidaan muuttaa lukuvuoden aikana, ja se tarkistetaan aina tarvittaessa. Tarkistamisajankohdista voidaan sopia myös ennalta. Tärkeätä on huolehtia, että opiskelun välittömien tavoitteiden rinnalla opiskelusuunnitelman toimivuutta tarkastellaan myös opiskelijan tulevaisuuden suunnitelmien näkökulmasta. Sekä opiskelusuunnitelman laatimisessa että sen toteutumisen seurannassa tehdään tarvittaessa moniammatillista yhteistyötä.

Opiskelusuunnitelman laatimisen lähtökohtina ovat opiskelijan vahvuudet, tarpeet ja tavoitteet sekä osaamisen taso lisäopetuksen alussa. Opiskelijan elämäntilanne sekä aiemmat oppimiskokemukset tulee myös ottaa huomioon. Lähtötilanteen selvittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Opiskelusuunnitelman tarkoituksena on ohjata opiskelijan tiedollista ja taidollista sekä elämänhallintaan liittyvää kehittymistä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Opiskelusuunnitelmaan kirjataan

- opiskelijan opinto-ohjelma eli ne opinnot, joita opiskelijan on tarkoitus suorittaa lisäopetuksen aikana omassa koulussa, muissa oppilaitoksissa, työelämässä, järjestöissä tai muissa oppimisympäristöissä
- eri oppiaineiden ja muiden opintojen tuntimäärät
- tiedolliset ja taidolliset tavoitteet sekä osaamisen vahvuudet ja kehittämistarpeet
- suunnitelma jatko-opinnoista
- ohjaukselliset tavoitteet
- opiskelijan mahdollisesti tarvitsemat yleisen tuen tukitoimet
- opiskelusuunnitelman laadinnasta, toteutumisesta ja seurannasta ensisijaisesti vastaava opettaja.

Opiskelusuunnitelmaan voidaan sisällyttää myös opiskelutaitojen kehittämiseen sekä tarvittaessa opiskelijan hyvinvointiin ja elämänhallintaan liittyviä tavoitteita.

Opiskelusuunnitelman sijaan tehostettua tukea tarvitsevalle opiskelijalle laaditaan oppimissuunnitelma. Jos opiskelijalla on erityisen tuen tarve, hänelle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS.

Kirkkonummella toimitaan opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

4.2 Opiskelijoiden osallisuus

Lisäopetuksessa vahvistetaan opiskelijoiden osallisuutta. Opiskelijoiden on tarpeen saada kokemuksia yhteistyöstä, osallistumisesta, vaikuttamisesta ja demokraattisesta toiminnasta arjen opiskelutilanteissa sekä yhteistä koulutyötä ja työympäristöä suunniteltaessa. Keskeistä on opiskelijoiden aktiivinen ja vastuullinen rooli oman opiskelusuunnitelman laadinnassa ja opiskelussa. Lain mukaan opiskelijoille tulee järjestää mahdollisuus osallistua myös opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssääntöjen valmisteluun².

Lisäopetuksen opiskelijat kuuluvat sen koulun oppilaskuntaan, jossa he opiskelevat³. Oppilaskuntatoiminta sekä kunnan ja koulun muut osallistumista tukevat rakenteet ja toimintatavat tarjoavat opiskelijoille tilaisuuksia harjoitella demokratiataitoja käytännössä.

Kirkkonummen lisäopetuksessa opiskelijoiden osallisuutta vahvistetaan lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti Kirkkonummen perusopetuksen opetussuunnitelman puitteissa ja oppilaitoksen vuosisuunnitelmaan sitoutuen.

4.3 Yhteistyö

Perusopetuslain mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa⁴. Tätä yhteistyötä tarvitaan myös lisäopetuksessa. Arvosanojen korottaminen, opiskelumotivaation ja -taitojen vahvistaminen sekä opintojen jatkamiseen liittyvien suunnitelmien tekeminen ovat haasteita, joissa opiskelija tarvitsee perheensä tukea. Opiskelun arvostaminen ja tukeminen on tärkeää myös opiskelijan hyvinvoinnin kannalta. Huoltajilta saatu tieto ja tuki auttavat lisäopetuksen opettajia opetuksen suunnittelussa ja kasvatustyössä.

Opiskelijoiden opiskelusuunnitelmien laatiminen ja opetuksen joustava toteuttaminen edellyttävät lisäopetuksessa opettavien keskinäistä yhteistyötä sekä yhteistyötä niiden peruskoulujen kanssa, joista opiskelijat tulevat. Lisäopetuksen opetustarjonta, opintoihin sisältyvät työelämäjaksot, opiskelujaksot muissa oppilaitoksissa sekä erilaiset opintokäynnit ja työpajat edellyttävät hyvää yhteistyötä lukioiden, ammatillisten oppilaitosten ja muiden oppilaitosten sekä työelämän ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Opinto-ohjauksen, oppimisen ja koulunkäynnin tuen sekä opiskeluhuollon edellyttämää yhteistyötä käsitellään luvussa 5.

Kirkkonummella toimitaan lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti ja Kirkkonummen perusopetuksen opetussuunnitelmaa noudattaen. Huoltaja on avainasemassa kannustamassa ja tukemassa omaa nuorta opiskeluun. Opetuksen järjestäjä toivoo, että huoltajat ottavat yhteyttä, mikäli heillä on koulunkäyntiin liittyviä kysymyksiä. Oppilaitos voi pitää yhteyttä huoltajiin mm. tiedottein, helmi-viestein, sähköpostitse ja vanhempainiltoin. Huoltajatapaamisia voidaan järjestää tarpeen mukaan.

4.4. Kasvatuskeskustelu ja kurinpidollisten keinojen käyttö

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, jossa työrauha ja opiskelun esteetön sujuminen on varmistettu. Työrauhaan voidaan vaikuttaa monilla koulun keinoilla, joista keskeisiä ovat opettajan antama ohjaus ja palaute, yhteistyö sekä yhteinen vastuunotto ja huolenpito. Pedagogisia ratkaisuja kehittämällä sekä luottamuksen ja välittämisen ilmapiiriä vahvistamalla luodaan edellytykset hyvän työrauhan rakentumiselle. Opetuksen järjestäjällä on oikeus käyttää työrauhan turvaamiseksi ja epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumiseksi myös kasvatuskeskustelua ja erilaisia

kurinpidollisia keinoja. Kasvatuskeskustelussa ja kurinpitoasioissa noudatettavasta menettelystä säädetään perusopetuslaissa.⁵

Kasvatuskeskustelu on ensisijainen tapa puuttua opiskelijan epäasialliseen käyttäytymiseen. Keskustelun tarkoituksena on yhdessä opiskelijan kanssa yksilöidä toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti, kuulla opiskelijaa, selvittää laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä pohtia keinoja tilanteen korjaamiseksi. Menettelyn tavoitteena on löytää myönteisiä keinoja koulussa käyttäytymisen ja opiskelijan hyvinvoinnin parantamiseksi. Opetuksen järjestäjä päättää, millaisissa tapauksissa kasvatuskeskustelua käytetään.

Kurinpidollisia keinoja ovat perusopetuslain mukaan jälki-istunto, kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Opetusta häiritsevä opiskelija voidaan määrätä poistumaan luokahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun tilaisuudesta. Lisäksi työrauhan turvaamiseksi opiskelijan oikeus osallistua opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai muun henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.⁶

Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjän laatimaan ja ohjeistamaan opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kasvatuskeskustelujen ja kurinpidollisten keinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista⁷. Suunnittelun tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä oppilaiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnittelu tukee myös koulun järjestyssääntöjen toteutumista.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että jokaisella sen alaisella koululla on käytössään kasvatuskeskustelujen ja kurinpidollisten menettelyjen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelma voidaan laatia osana opetussuunnitelmaa tai erillisenä. Se voidaan laatia kokonaisuudessaan koulujen yhteisenä tai siten, että suunnitelman rakenne ja keskeiset toimintatapalinjaukset ovat yhteisiä ja suunnitelma täsmennetään koulukohtaisesti.

Suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon, että kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain laissa mainittuja keinoja ja että näitä keinoja käytettäessä noudatetaan hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoseuraamusten tulee olla suhteessa tekoon. Kurinpidollisia keinoja ei saa käyttää opiskelijoita häpäisevällä tai loukkaavalla tavalla.

Opetuksen järjestäjä päättää suunnitelman laatimisesta ja valmisteluun osallistuvista tahoista. Opiskelijoille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua suunnitelman valmisteluun⁸. Yhteistyö huoltajien ja muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien kanssa tukee suunnitelman toteutumista. Henkilöstöä ja oppilaskuntaa tulee kuulla ennen suunnitelman hyväksymistä tai päivittämistä.

Kirkkonummen kunnan lisäopetuksessa noudatetaan, mitä opetussuunnitelman perusteissa, kuntakohtaisissa perusopetuksen opetussuunnitelmissa ja oppilaitoksen vuosisuunnitelmassa on aiheesta päätetty.

5 OPISKELIJAN OPINTOJEN JA HYVINVOINNIN TUKEMINEN

5.1 Opinto-ohjaus

Opiskelijoiden kokonaisvaltainen ohjaus on kaikkien lisäopetuksen opiskelijoiden kanssa työskentelevien yhteinen tehtävä. Lisäopetuksen opinto-ohjaus toteutetaan perusopetuksen oppilaanohjauksen periaatteiden mukaisesti (katso Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 15 Opetus vuosiluokilla 7-9). Lisäopetuksessa opinto-ohjauksen merkitys on erityisen suuri. Tehtävänä on tukea opiskelijoita siten, että he voivat onnistua opinnoissaan, motivoituvat jatkamaan opiskelua ja löytävät paikkansa seuraavan koulutusvaiheen opinnoissa. Keskeiset ohjaukselliset tavoitteet kirjataan jokaiselle opiskelijalle laadittavaan opiskelusuunnitelmaan.

Opinto-ohjauksessa korostuu opiskelijan henkilökohtainen ohjaus. Jokainen opiskelija tarvitsee jatkuvaa myönteistä ja rakentavaa palautetta sekä onnistumisen kokemuksia. Näissä opinto-ohjauksella on keskeinen rooli. Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea opiskelussa ja etenkin jatko-opiskelussa tarvittavien taitojen kehittymistä. Myös ammatillisen suuntautumisen vahvistaminen on tärkeää. Opinto-ohjauksella huolehditaan, että opiskelijan työelämätuntemus lisääntyy ja että opiskelija pääsee tutustumaan erilaisiin ammatteihin. Työelämätuntemuksen lisäämisessä apuna voidaan käyttää työelämään tutustumista ja työelämässä suoritettavia ohjattuja opintoja. Työelämätuntemuksen lisääntyessä opiskelija voi paremmin pohtia omia henkilökohtaisia opiskelu- ja uravaihtoehtojaan.

Opiskelijan tulevaisuuden suunnittelua tuetaan eri koulutusvaihtoehtojen selvittämisellä. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus tutustua myös käytännössä erilaisiin koulutusvaihtoehtoihin kuten lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen sekä näihin valmistaviin koulutuksiin, oppisopimuskoulutukseen ja työpajoihin. Lisäopetuksen aikana on mahdollista toteuttaa opiskelujaksoja muissa oppilaitoksissa. Tarvittaessa opiskelija voidaan ohjata lisäopetusta sopivampaan opiskeluvaihtoehtoon.

Henkilökohtainen ohjaus on erityisen tärkeää jatko-opintoihin liittyvissä kysymyksissä ja jatko-opintoihin hakeuduttaessa. Opinto-ohjauksen avulla opiskelijaa autetaan suunnittelemaan lisäopetuksen jälkeisiä opintoja ja tuetaan käytännön hakumenettelyissä.

Kirkkonummella tehdään yhteistyötä sekä lukio- että ammatillisen koulutuksen kanssa, nuoren yksilöllinen tilanne huomioiden. Lisäopetuksen yksilöllisiä polkuja on mahdollista suunnitella niin lukion kuin ammatillisellekin puolelle. Erityisesti Omnian tarjoamat alakohtaiset tutustumisjaksot ja VALMA-kokonaisuudet tarjoavat nuorelle hyviä mahdollisuuksia tutustua näyttöihin perustuvaan ammatilliseen koulutukseen. Lukio-jaksokokeiluun hakeutujan on osoitettava sitoutuneisuutta ja kykyä säännölliseen sekä tavoitteelliseen koulutyöskentelyyn. Opinto-ohjaaja tarjoaa luokkamuotoista- ja yksilö-ohjausta.

5.2 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

Lisäopetuksessa oppimisen ja koulunkäynnin tuki toteutetaan perusopetuksen kolmiportaisen tuen periaatteiden mukaisesti (katso Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 7 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki). Opiskelijalla on oikeus riittävään tukeen heti tuen tarpeen ilmetessä^[1]. Tämä merkitsee oikeutta perusopetuslain mukaisiin tukimuotoihin kuten tukiopetukseen, osa-aikaiseen erityisopetukseen, tulkitsemis- ja avustajapalveluihin, erityisiin apuvälineisiin sekä erityisopetukseen. Käytettävät tukimuodot määritellään opiskelijan tarpeiden mukaisesti. Perusopetuksessa annettu tehostettu tuki on päätynyt ja erityisen tuen päätös on rauennut perusopetuksen päättyessä.

Yleinen tuki lisäopetuksessa

Lisäopetus on lähtökohtaisesti yksilöllistä ja joustavaa sekä kunkin opiskelijan omaan opiskelusuunnitelmaan perustuvaa. Lisäopetuksessa opiskelija voi paikata perusopetuksessa osaamiseen mahdollisesti jääneitä aukkoja sekä korottaa perusopetuksesta saatuja arvosanoja. Jokaisen opiskelijan

tuen tarve arvioidaan erikseen. Tuen ensimmäinen vaihe on yleinen tuki. Opiskelijan tarvitseman tuen järjestäminen ja tukimuodot kirjataan opiskelijalle laadittavaan opiskelusuunnitelmaan.

Tehostettu tuki lisäopetuksessa

Opiskelijalla on oikeus tehostettuun tukeen sitä tarvitessaan. Tehostettua tukea perusopetuksessa saaneen opiskelijan tarve tuen jatkamiseen lisäopetuksessa arvioidaan lisäopetuksen alkaessa. Myös opiskelija, jolle ei ole annettu tehostettua tukea perusopetuksen aikana, voi saada tehostettua tukea lisäopetuksessa.

Tehostetun tuen tarpeen selvittämiseksi opiskelijan tilanteesta tehdään pedagoginen arvio. Mikäli pedagogisen arvion perusteella todetaan tehostetun tuen tarve, käsitellään tuen aloittaminen ja järjestäminen moniammatillisessa yhteistyössä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa ja opiskelijalle laaditaan oppimissuunnitelma. Tällöin hänelle ei laadita erikseen opiskelusuunnitelmaa, vaan kaikki tarvittavat tiedot kirjataan oppimissuunnitelmaan.

Eriytynen tuki lisäopetuksessa

Opiskelijalla on mahdollisuus saada erityistä tukea lisäopetuksessa sitä tarvitessaan. Erityistä tukea perusopetuksessa saaneen opiskelijan tarve tuen jatkamiseen lisäopetuksessa arvioidaan lisäopetuksen alkaessa. Myös opiskelija, jolle ei ole annettu erityistä tukea perusopetuksen aikana, voi saada erityistä tukea lisäopetuksessa.

Eriyisen tuen tarpeen selvittämiseksi opiskelijan tilanteesta tehdään pedagoginen selvitys. Mikäli pedagogisen selvityksen perusteella todetaan erityisen tuen tarve, opetuksen järjestäjä tekee kirjallisen päätöksen erityisestä tuesta ja opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS. Tällöin opiskelijalle ei laadita erikseen opiskelusuunnitelmaa, vaan kaikki tarvittavat tiedot kirjataan HOJKSiin.

Opiskelijan tuen tarvetta arvioitaessa ja tukea suunniteltaessa hyödynnetään perusopetuksen aikana laadittuja, opiskelijaa koskevia pedagogisia asiakirjoja. Tiedonsiirtoa koskevat lisäopetuksessa samat säännökset kuin perusopetuksessakin[2].

Lisäopetuksessa opiskelijalla on mahdollisuus korottaa perusopetuksessa annettuja arvosanoja myös niissä oppiaineissa, joissa hänellä on ollut yksilöllistetty oppimäärä perusopetuksen aikana. Mikäli opiskelijan on tarpeen opiskella myös lisäopetuksessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa, erityisen tuen päätöksessä määrätään ne oppiaineet, jotka opiskelija opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti. Lisäopetus voidaan järjestää myös toiminta-alueittain.

Kirkkonummella noudatetaan lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja toimitaan Kirkkonummen perusopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti.

[1] Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

[2] Perusopetuslaki 40 § ja 41 § (642/2010)

5.3 Opiskeluhuolto

Lisäopetuksen opiskeluhuollon järjestämistä ja toteuttamista koskevat samat periaatteet kuin perusopetuksen oppilashuollossa. Myös opiskelijoilla on samat oikeudet kuin perusopetuksessa. Opetuksen järjestäjällä tulee olla oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämä oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma, jonka laatimisesta on määrätty perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Lisäopetuksen oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma voidaan sisällyttää perusopetusta koskevaan koulukohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan.

Lisäopetuksessa opiskelijalla on oikeus opetukseen osallistumisen edellyttämään maksuttomaan opiskeluhuoltoon. Yhteisön ja yksittäisten opiskelijoiden hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtiminen

ulottuu kaikkeen lisäopetuksen koulutyöhön. Opiskeluhoolto on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ja opiskeluhoitopalveluista vastaavien työntekijöiden yhteinen tehtävä.

Opiskeluhoitoa toteutetaan sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena. Yhteisöllinen opiskeluhoito on osa lisäopetuksen toimintakulttuuria ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoitoa. Yhteisöllinen opiskeluhoito on ennaltaehkäisevää ja sen tehtävänä on vahvistaa osallisuuden, turvallisuuden ja huolenpidon ilmapiiriä lisäopetuksessa.

Opiskeluhoitotyötä ohjaa opiskelijan edun ensisijaisuus. Yksilökohtaista opiskeluhoitoa toteutetaan opiskelijan ja tarvittaessa huoltajan suostumuksella. Psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut ovat opiskelijan saatavilla ja ne järjestetään lain edellyttämässä määrääjässä. Opiskelijan yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon lisäopetuksen arjessa sekä tarvittavan tuen suunnittelussa ja toteutuksessa. Työssä turvataan opiskelijan ja huoltajan osallisuus, työskentelyn luottamuksellisuus sekä kunnioitettava vuorovaikutus.

Monialainen yhteistyö on lisäopetuksen opiskeluhoollossa tärkeää. Opiskeluhoito järjestetään opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteistyönä siten, että siitä muodostuu toimiva kokonaisuus. Sitä toteutetaan yhteistyössä opiskelijan, huoltajan ja tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoollon yhteistyö lisäopetuksessa on tärkeää erityisesti opiskelijan ohjauksessa, siirtymävaiheissa sekä jatko-opintojen yksilöllisessä suunnittelussa.

Kirkkonummella lisäopetuksen opiskelijat kuuluvat oman oppilaitoksensa oppilashuollon piiriin. Lisäopetuksen oppilaitoskohtainen opiskeluhoitosuunnitelma on sisällytetty perusopetusta koskevaan koulukohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan.

5.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Lisäopetuksessa opiskelijoiden kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan huomioon. Taustaltaan saamelaiden, romanien, viittomakielisten, maahanmuuttajien ja muiden monikielisten opiskelijoiden opetuksen järjestämisessä noudatetaan soveltuvin osin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden linjauksia (katso Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 9 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä).

Maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten opiskelijoiden opetuksen tavoitteiden asettamisessa ja sisältöjen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden vaihteleva suomen kielen taito sekä aiemmin opitut tiedot ja taidot. Suomen kielen taitoa kehitetään kaikilla kielen käytön osa-alueilla, joita ovat kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen. Ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Opetustarjonta suunnitellaan ottaen huomioon opiskelijoiden oppimistarpeet sekä kielenoppimisen vaihe. Tavoitteena on vahvistaa osaamisen laajenemista arkielämän konkreettisesta kielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. Opiskelijoiden tulee saada myös valmiudet havaintojen ja ilmiöiden sekä omien ajatusten, tunteiden ja mielipiteiden ilmaisemiseen tilanteeseen sopivalla tavalla. Suomen kielen oppiminen tukee kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään myös muita opiskelijoiden osaamia kieliä.

Jokaisen opiskelijan kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehitystä tuetaan monipuolisesti. Tavoitteena on tukea monikielisyyttä sekä opettaa opiskelijoita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa tietämystä oman kieli- ja kulttuurialueensa luonnosta, elämäntavoista, kielistä ja kulttuureista hyödynnetään opetuksessa.

Kirkkonummella noudatetaan lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja toimitaan Kirkkonummen perusopetuksen opetussuunnitelman hengessä.

6 OPPIMISEN ARVIOINTI JA PALAUTE SEKÄ TODISTUKSET LISÄOPETUKSESTA

6.1 Oppimista tukeva arviointikulttuuri

Lisäopetuksessa vallitsee oppimista tukeva, opiskelijoita eteenpäin kannustava ja vuorovaikutukseen perustuva arviointikulttuuri. Arviointikulttuuri tulee rakentaa osaksi lisäopetuksen toimintakulttuuria ja sen lähtökohtina ovat perusopetuksen arvoperusta ja käsitys oppimisesta.

Oppimista tukevan arviointikulttuurin keskeisiä piirteitä ovat

- rohkaiseva ja yrittämään kannustava ilmapiiri
- opiskelijoiden osallisuutta edistävä, keskusteleva ja vuorovaikutteinen toimintatapa
- opiskelijoiden ohjaaminen ymmärtämään omaa oppimisprosessiaan ja kehittämään itsearviointitaitojaan sekä edistymisen näkyväksi tekeminen koko oppimisprosessin ajan
- arvioinnin oikeudenmukaisuus ja eettisyys
- arvioinnin monipuolisuus
- arvioinnin avulla saadun tiedon hyödyntäminen koulutyön suunnittelussa.

Arvioinnin oikeudenmukaisuus ja eettisyys edellyttävät opiskelijoiden edistymisen ja osaamisen huolellista seuranta ja tarkastelua suhteessa tavoitteisiin ja arviointikriteereihin sekä opiskelijoita kunnioittavaa palautteen antoa. Lisäopetuksessa keskeistä on jokaisen opiskelijan oppimisen ohjaaminen sekä motivointi ja kannustaminen. Opiskelijoiden on tärkeää saada onnistumisen kokemuksia opiskelussaan.

Opettaja nivoo arvioinnin osaksi opetusta ja ohjausta. Opettajan antama palaute on luonteeltaan laadullista ja kuvailevaa, oppimisen solmukohtia analysoivaa ja ratkovaa vuorovaikutusta. Opiskelijoita ohjataan palautteen avulla tiedostamaan ja myös itse ohjaamaan omaa oppimistaan sekä käyttämään onnistumista parantavia oppimisstrategioita. Opettajan tehtävänä on kehittää opiskelijoiden edellytyksiä itsearviointiin ja opettaa itsearviointitaitoja. Opiskelijoiden itsearviointitaitoihin sisältyvät erityisesti heidän valmiutensa asettaa opiskelulle tavoitteita, tarkastella ja ohjata omaa työskentelyään, tunnistaa edistymistään sekä suunnitella tulevaisuuttaan.

Lisäopetuksessa on tärkeää, että opiskelijat voivat osoittaa osaamistaan monipuolisesti heille soveltuvin tavoin. Tämä edellyttää, että opettaja kokoaa tietoa opiskelijoiden edistymisestä oppimisen eri osa-alueilla monenlaisin menetelmin ja erilaisissa oppimistilanteissa. Erilaisissa näyttö- ja koetilanteissa varmistetaan tehtäväksiannon ymmärtäminen, riittävä aika, tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämisen mahdollisuudet, opiskelijoiden mahdollisesti tarvitsemien apuvälineiden saatavuus sekä tarvittavat avustajapalvelut. Opiskelijan oppimisvaikeudet ja puutteellinen opetuskielen hallinta otetaan huomioon näyttö- ja koetilanteita suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Kirkkonummella noudatetaan lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja Kirkkonummen perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Arviointikäytänteet muotoutuvat oppilaitoksen vuosisuunnitelman perusteella.

6.2 Osaamisen ja opintosuoritusten arviointi

Lisäopetuksessa osaamisen ja opintosuoritusten arviointi sekä palautteen antaminen opiskelijoille perustuvat asetettuihin tavoitteisiin. Opiskelijoiden osaamista tai suorituksia ei vertailla keskenään, eikä arviointi kohdistu henkilökohtaisiin ominaisuuksiin tai temperamenttiin.

Perusopetuksen oppimäärään kuuluvissa yhteisissä oppiaineissa todistuksin annettavan arvioinnin tulee perustua näiden oppiaineiden oppimäärien valtakunnallisiin tavoitteisiin sekä päättöarvioinnin kriteereihin, jotka Opetushallitus on määritellyt perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Yhteisten oppiaineiden arvioinnissa ja todistusmerkinnöissä noudatetaan muutoinkin, mitä asiasta on päättöarviointia koskien päätetty perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Mikäli opiskelijalle on perusopetuksen aikana tehty erityisen tuen päätös, jossa jonkin oppiaineen oppimäärä on yksilöllistetty, ja mikäli yksilöllistämistä on erityisen tuen päätöksessä jatkettu lisäopetuksen alkaessa, arvioidaan opiskelijan osaamista ja suoriutumista tässä oppiaineessa suhteessa HOJKSissa määriteltyihin yksilöllistettyihin tavoitteisiin. Tällöin saatu arvosana tai arvio varustetaan tähdellä (*).

Valinnaisten oppiaineiden arvioinnissa ja todistusmerkinnöissä noudatetaan, mitä näiden aineiden arvioinnista on perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa päättöarviointia koskien päätetty.

Muissa opinnoissa arviointi perustuu paikallisessa lisäopetuksen opetussuunnitelmassa tai opiskelijan opiskelusuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Näissä opinnoissa todistusarviointi voidaan antaa numeroarvosanana tai sanallisena arviona paikallisesti päätettävällä tavalla.

Lisäopetuksen opiskelijan suoriutuminen opinnoistaan on hyväksytty, jos hän saa opiskelemistaan perusopetuksen yhteisistä oppiaineista, valinnaisten aineiden opinnoista ja muista opinnoista vähintään todistusarvosanan viisi (5) tai sanallisen arvion ”hyväksytty”.

Mahdollisesti tulossa olevasta hylätystä todistusarvosanasta tai -arvioista tulee kertoa opiskelijalle ja hänen huoltajalleen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Samassa yhteydessä voidaan selvittää tuen tarve ja suunnitella mahdollinen tuki. Opiskelijan opinto-ohjelmaa voidaan tarvittaessa myös tarkistaa ja muuttaa yhteistyössä opiskelijan ja huoltajan kanssa. Opiskelijalle, jonka lukuvuoden suoriutuminen suhteessa tavoitteisiin on jossakin oppiaineessa tai muissa vastaavissa opinnoissa hylätty (numeroarvosana neljä tai sanallinen arvio ”hylätty”), tulee varata mahdollisuus erillisessä kokeessa osoittaa saavuttaneensa hyväksyttävät tiedot ja taidot. Jos hylätty suoritus koskee muunlaisia opintoja, esimerkiksi työelämään tutustumista, voidaan erillinen koe toteuttaa myös antamalla opiskelijalle tarkoitukseen soveltuvia tehtäviä, joiden hyväksytyt suorittaminen korvaa hylätyt opinnot. Mahdollisuus erilliseen kokeeseen ja korvaaviin tehtäviin voidaan antaa joko lukuvuoden aikana tai lukuvuoden koulutyön päätyttyä.

6.3 Lisäopetuksessa käytettävät todistukset

Lisäopetuksessa käytettävät todistukset ovat

- Välitodistus, jonka antamisesta päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa
- Todistus lisäopetuksen suorittamisesta: annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut kaikki opinnot hyväksytysti (vähintään numeroarvosana 5 tai sanallinen arvio ”hyväksytty”)
- Todistus lisäopetuksessa suoritetuista opinnoista: annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut vain osan opinnoista hyväksytysti tai keskeyttänyt opintonsa

Lisäopetuksessa käytettäviin todistuksiin merkitään

- todistuksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- rehtorin allekirjoitus
- lukuvuosi ja todistuksen antamispäivämäärä
- maininta, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Arviota opiskelijan käyttäytymisestä ei merkitä todistuksiin.

Mikäli osa opiskelijan opinnoista on tapahtunut muussa oppilaitoksessa, työpaikalla tai työpaikkaan rinnastettavassa muussa paikassa, tulee siitä tehdä merkintä todistuksiin.

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon arvio tai arvosana merkitään lisäopetuksessa käytettäviin todistuksiin muodossa ”uskonto/elämäkatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä todistuksiin. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään todistuksiin, mikäli kyseinen opetus on

perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä todistuksiin.

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan todistuksissa käyttää numeroarvioinnin sijasta sanallista arviota. Toiminta-alueittain opiskeltaessa käytetään sanallista arviointia. Sanallisesta arviosta on käytävä ilmi, onko oppilaan suoritus hyväksytty vai hylätty. Jos erityisen tuen päätöksessä on päätetty, että oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana sekä sanallinen arvio tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä (*) merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Opiskelijalle tulee antaa tarvittaessa jatko-opintoihin pyrkimistä varten välitodistus.

Opiskelija saa pyynnöstä todistuksen liitteen, jossa arvioidaan hänen työskentelyään ja käyttäytymistään lisäopetuksessa. Todistuksen liitteenä voi olla myös:

- tarkempia tietoja oppilaan opinto-ohjelmasta ja opinnoissa menestymisestä
- seloste muissa oppilaitoksissa suoritetuista opinnoista
- arvio työpaikalla tapahtuneesta oppimisesta sekä kuvaus opiskelijan työtehtävistä
- seloste opiskelijan harrastuksista.

Liitteestä ei tule merkintää todistukseen.

Todistus koko lisäopetuksen suorittamisesta

Mikäli opiskelija suorittaa hyväksytysti kaikki opinto-ohjelmaansa kuuluvat opinnot, annetaan hänelle Todistus lisäopetuksen suorittamisesta.

Todistukseen sisällytetään kohta Lisäopetuksen aikana suoritettavat opinnot. Tähän merkitään opiskelijan opinto-ohjelma ja oppiaineittain tai aineryhmittäin arvio kaikista lisäopetuksessa suoritetuista opinnoista. Tähän merkitään myös ne perusopetuksen yhteiset ja valinnaiset oppiaineet, jotka opiskelija on suorittanut hyväksytysti lisäopetuksen aikana, mutta joissa hän ei ole korottanut perusopetuksen päättötodistuksessa saamaansa arvosanaa.

Todistukseen sisällytetään tarvittaessa erikseen kohta Perusopetuksen päättöarvosanojen korottaminen. Jos opiskelijan lisäopetuksessa saama uusi arvosana perusopetuksen yhteisissä tai valinnaisissa oppiaineissa on korkeampi kuin perusopetuksen päättöarvosana, se merkitään tähän.

Todistus lisäopetuksessa suoritetuista opinnoista

Mikäli opiskelija suorittaa vain osan opinto-ohjelmaansa kuuluneista opinnoista hyväksytysti tai keskeyttää opintonsa, annetaan hänelle Todistus lisäopetuksessa suoritetuista opinnoista.

Opiskelijan hyväksytysti suorittamat opinnot merkitään kohtaan Lisäopetuksen aikana suoritettavat opinnot. Tähän merkitään myös ne perusopetuksen yhteiset ja valinnaiset oppiaineet, jotka opiskelija on suorittanut hyväksytysti lisäopetuksen aikana, mutta joissa hän ei ole korottanut perusopetuksen päättötodistuksessa saamaansa arvosanaa.

Jos opiskelija on korottanut jonkin perusopetuksen yhteisen tai valinnaisen oppiaineen arvosanaa, se merkitään todistuksessa kohtaan Perusopetuksen päättöarvosanojen korottaminen.

Kirkkonummella toimitaan opetushallituksen lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti todistusten ja oppilaan arvioinnin suhteen.

